

В. Вернадський у своїх повідомленнях, інформуючи ЦК про стан справ, писав, що партія народної свободи в Україні в основу своєї діяльності ставить програму російської партії, «виступаючи за забезпечення прав національних меншин, ставить своїм завданням захист прав російської мови в державному, суспільному й громадянському житті України. Підтримуючи широкий і рівний розвиток української культури й мови, партія буде боротися проти всіх проявів вузького українського національного шовінізму» [2, с. 152].

Таким чином, українське питання займало вагоме місце у партійній діяльності В. Вернадського як члена конституційно-демократичної партії, його ставлення до українського питання відображало концепцію російських кадетів, яка пройшла еволюцію від надання права на культурно-національне самовизначення до автономії України у складі єдиної росії, виключаючи ідею української державності.

Список використаних джерел:

1. Щербін Л. Російська окупація Східної Галичини і Буковини та російські кадети під час Першої світової війни. *LAW & SOCIETY*. 2024. Issue 9. С. 250–263.
2. Щербін Л. Українське питання в діяльності Конституційно-демократичної партії Росії (1905–1918 рр.). Івано-Франківськ, 2011. 240 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-14>

Павлюк О. Д.,

доктор філософії,

асистент кафедри соціальної психології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ З ЛІДЕРСЬКОЮ ПОВЕДІНКОЮ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Сучасні суспільні виклики, спричинені війною в Україні, створюють нові вимоги до психологів як фахівців, здатних надавати якісну психологічну допомогу та підтримку в умовах кризових ситуацій. Військовий стан посилює потребу розвитку не лише професійної компетентності студентів-психологів, але й розвиток лідерських навичок, які допоможуть їм ефективно діяти в стресових ситуаціях,

координувати психологічну підтримку, працювати з постраждалими та адаптуватися до нестабільних умов. Студенти-психологи, які перебувають у процесі професійного становлення, можуть відчувати негативний вплив від зовнішніх обставин та підвищену соціальну відповідальність, що вимагає від них високого рівня адаптивності, саморефлексії та здатності проявляти лідерські якості. Вивчення впливу національної та професійної ідентичності на лідерську поведінку студентів-психологів у період воєнного стану сприяє розробці ефективних освітніх стратегій, які допоможуть майбутнім спеціалістам не лише професійно розвиватися, а й формуватимуть додаткові навички для роботи у кризових ситуаціях.

Тематика професійної та національної ідентичності розкривається в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: Я. Андрушко, С. Бойко, Д. Бріджеса, В. Васютинський, Н. Гаврилюк, П. Гнатенко, П. Горностай, О. Донченко, М. Дубінки, Л. Коняєва, Р. Макліна, О. Макарова, В. Павленко, І. Остапенко, О. Радзімовської, В. Синишина, О. Соснюка, М. Слюсаревський, М. Томлінсона, Ф. Треде, М. Шопша, М. Шермана, Л. Шнейдера та ін.. Вивченням різних аспектів лідерства займалися: Б. Басс, О. Бондарчук, Л. Карамушка, А. Куриця, А. Магетті, Р. Стогділл, а лідерські якості у майбутніх психологів досліджували: Ж. Богдан, О. Горецька, Н. Дятленко, В. Кашперський А. Книш, В. Кузьменко, К. Максимчук, Н.Сердюк, Н. Підбуцька, А. Пільганчук, Ю. Приходько, М. Тесленко, Н. Хупавцева, Ю. Чебакова, О. Цільмак та ін.

Важливо зауважити, що професійна ідентичність в сучасних реаліях тісно переплітається з національною ідентичністю, що є фактором, який впливає на формування професійної самосвідомості студентів-психологів. В умовах війни та суспільних трансформацій психолог часто виступає не лише як фахівець у відповідній сфері, а й як активний учасник соціальних процесів, спрямованих на підтримку психічного здоров'я населення, допомогу військовим, переселенцям та постраждалим від війни.

Національна ідентичність потребує підвищеного рівня відповідальності та професійної мотивації, комплексного формування етичних принципів професійної діяльності та усвідомлення психологічних потреб суспільства під час війни. Водночас, розвиток професійної ідентичності студентів-психологів тісно пов'язана із становленням лідерської поведінки, оскільки виникає потреба організовувати та координувати психологічну допомогу для населення, брати на себе відповідальність за психологічний стан групи і окремих осіб та бути прикладом для суспільства та фахової спільноти.

Як стверджує В. Синишина, оптимізація існуючої системи навчання фахівців психології може проводитися в напрямі створення спеціальних тренінгово-корекційних програм для майбутніх практичних психологів з використанням інтерактивних технологій, що уможливорює

формування в студентів необхідних особистісних якостей, корекцію неадекватних уявлень, навчання навичкам саморефлексії тощо, а також інтеграцію отриманих теоретичних знань у модель професійної діяльності. Ознайомлення студентів із специфікою роботи за різними спеціалізаціями забезпечує високий рівень професійної ідентичності майбутніх практичних психологів у конкретній галузі (шкільна психологічна служба, психологічна служба закладів вищої освіти тощо) [3, с. 42].

Важливо виокремити чинники, які впливають на розвиток професійної ідентичності студентів-психологів в період сучасності, а саме: *соціальні та професійні* (підвищений запит на психологічну допомогу під час війни, контакт із практичними кейсами в кризових умовах та зміна суспільної ролі психолога); *освітні* (модифікація навчальних програм, практичний досвід у реальних умовах, дистанційне та змішане навчання); *особистісні та емоційно-психологічні* (саморефлексія та особиста мотивація, психологічна стійкість, професійне середовище).

Як стверджує С. Бойко, ефективними шляхами формування національної та національно-культурної ідентичності в умовах російсько-української війни є: поширення ареалу спілкування українською мовою; доступ до правдивої інформації та розвиток критичного мислення; формування національної свідомості та самосвідомості; культивування національної гідності та протистояння проявам національної меншовартості; впровадження ефективних реформ; подолання ксенофобії та нетерпимості; дотримання політичної рівності громадян України, вираженої в чинній системі прав і обов'язків, звернення уваги на спільність громадянської культури та ідеології; виховання молоді на основі національних цінностей [1, с. 20].

Національна ідентичність формується через усвідомлення належності до власної країни, її культури, традицій, історії та суспільних цінностей. В умовах війни цей процес відбувається під впливом відповідних чинників, а саме: *соціально-політичних* (війна як фактор консолідації суспільства, психологічна реакція на зовнішні загрози та вплив соціальних рухів та інформаційного простору); *освітніх та культурних* (включення національно-патріотичних тем у навчальні програми, мовне питання та його вплив на ідентичність, активна участь у волонтерських ініціативах); *особистісних* (рівень національної самосвідомості, сімейний вплив, особистий досвід під час війни).

Зазначимо, що О. Горецька, Н.Сердюк та К. Цимбалюк вказують на необхідність розвитку лідерських якостей у майбутніх психологів, однак при цьому слід враховувати, що ефективним розвиток буде за умов врахування їхніх особистісних характеристик, створення комфортного простору для саморозкриття під час освітнього процесу, а також використання інноваційних та інтерактивних форм та методів роботи з ними (тренінги, рольові ігри, дискусії тощо) задля оволодіння

психологічними знаннями щодо лідерства психолога, мотивування позитивного самосприйняття лідерських якостей майбутніми психологами, розкриття їхніх лідерських якостей, формування впевненої лідерської позиції [2, с. 145].

Отже, важливо підкреслити, що суттєвий взаємозв'язок національної та професійної ідентичності з лідерською поведінкою буде проявлятися у відповідних факторах, а саме: національна ідентичність мотивує студентів брати на себе відповідальність, а професійна ідентичність формує почуття відповідальності за психологічне благополуччя людей, що є важливою якістю у лідерській позиції. Також, важливо зауважити, що війна змушує студентів-психологів діяти в умовах високої невизначеності – тому, лідерські якості формуються природним шляхом через досвід роботи в кризових умовах.

Список використаних джерел:

1. Бойко С. Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. Випуск 30. Київ, 2022. С. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2022.30.2>
2. Горещька О. В, Сердюк Н. І., Цимбалюк К. Р. Розвиток лідерських якостей студентів-психологів як важливий складник їхньої особистісної підготовки до майбутньої професійної діяльності. *Габітус*. Випуск 51. 2023. С. 140–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.51.23>
3. Синишина В. М. Професійна ідентичність майбутніх практичних психологів на етапі навчання в закладах вищої професійної освіти. Збірник наукових праць. *Педагогічні науки*. Випуск LXXXIX. 2019. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-89-7>